

De Stichting Verdrongen Geschiedenis organiseerde in het kader van het project 'Verhalen van de Eems-Dollard kust' in het najaar van 2016 avonden, middagen en excursies waarop zeer uiteenlopende verhalen uit de geschiedenis van deze kustregio werden verteld.

Verhaal:

Luitje Smit (1904-1975), toneelschrijver uit Roodeschool

Auteur: Gea Straat

Dit project werd mogelijk gemaakt door:

provincie
groningen

gemeente
EEMSMOND

Gemeente
Delfzijl

NAM Leefbaarheid & Duurzaamheid programma

jbs

STICHTING J.B. SCHOLTENFONDS

VSBfonds,
iedereen doet mee

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS

Luitje Smit (1904-1975), toneelschrijver uit Roodeschool

Gea Straat

Mijn grootvader Luitje Smit werd geboren in 1904, als oudste zoon van een garnalenvisser zonder boot, die tevens bodebesteder (bemiddelaar tussen de boeren en dienstmeiden) was. Na de lagere school, tijdens de eerste Wereldoorlog – toen hij al opviel omdat hij goed was in het schrijven van opstellen – ging hij werken bij de boer en was hij slagersknecht. Na enige onmin met zijn strenge vader vertrok hij richting het zuiden, waar hij in Limburg aan het werk ging voor Duitse aannemers.

Naar Eindhoven en terug naar Roodeschool

Rond 1928 kwam mijn grootvader Luitje Smit in Eindhoven terecht, waar hij bij Philips ging werken. Hij speelde daar in het Philips Symfonieorkest, leerde daar mijn oma kennen en in 1931 zijn ze getrouwd. In datzelfde jaar keerde hij vanwege heimwee terug naar Groningen. Al gauw woonden ze aan de Laanweg in Roodeschool, waar hij lid werd van allerlei verenigingen, zoals muziekvereniging 'Excelsior' (later 'Eemskapel'). Hij zat ook in de naoorlogse raad van de gemeente Uithuizermeeden, zong bij het Volksonderwijskoor, maar was bovenal geïnteresseerd in de Groninger historie.

Tijdens de oorlog was hij onder meer postbode, zat in het verzet en heeft – omdat hij mensen waarschuwde die bericht kregen voor de

Arbeidseinsatz – ook nog vastgezet in het Scholtenshuis te Groningen. Het verhaal gaat dat hij door toedoen van een oude Duitser, die hij nog kende vanuit de smokkelarij in de jaren twintig achter de dijk, en die gestationeerd was in de witte villa in Roodeschool, vrijgekomen is. Dit verhaal is niet bevestigd, maar gebaseerd op aannames. Vast staat dat hij eruit gekomen is. In de jaren twintig was Luitje betrokken bij de smokkelaffaires op het Groninger Wad van zijn vader met de Duitsers. Gesmokkeld werd spriet, een onverdund product, dat aangelengd met water voor jenever verkocht werd.

Rijkswaterstaat

Lange tijd was Luitje Smit werkzaam bij Rijkswaterstaat. Hij werkte 'boetendieks', als opzichter bij de landaanwinningswerken in de Lauwerpolder. Daar in de ruimte van het wad voelde hij zich in zijn element.

Luitje Smit (boven, links) als opzichter in de landaanwinningswerken.

‘Boetendiekster’ historie

Mijn grootvader was, zoals ik al eerder zei, goed in het schrijven en vertellen van verhalen. Hij heeft na de oorlog aan de Volkshogeschool te Uithuizen nog eens een cursus gevolgd in het schrijven van verhalen. De voorliefde van mijn grootvader voor de ‘boetendiekster’ historie is ontstaan doordat de Academie van Wetenschap en Kunsten een correspondent zochten in Roodeschool. Hij ging hiervoor op zwerftocht, bezocht vooral oudere mensen.

Zo hoorde hij zoveel prachtige verhalen, en vond het doodzonde dat die in de vergetelheid zouden komen. In alles wat hij hoorde vond hij de inspiratie om het toneelstuk ‘Haarstvrijweek’ te schrijven. Dit gaat over een vrije week voor dienstboden in de herfst, destijds een gewoonte op het Hogeland. De eerste twee bedrijven kwamen vlot, hij schreef wat hem te binnen schoot op tijdens zijn werk. Soms schoot hem midden in de nacht iets te binnen, dan sprong uit zijn bed en noteerde het. Met het laatste bedrijf had hij enige moeite. Op een keer had hij een borreltje te veel op en toen kwam het er zomaar uit. En volgens mensen die het konden weten, is dit nog het beste bedrijf geworden. Aldus geciteerd uit een interview met hem in het *Nieuwsblad van het Noorden* (23 oktober 1965).

In de ‘Vrijweek’ in mei – die was overal in de provincie - waren alle bedienden van de boeren vrij, kregen hun salaris en werden alle kosten die men gemaakt had bij de middenstand betaald. Ook was er vaak een feestweek (bijvoor-

beeld de meikermis in de Stad). In Spijk en omgeving was dit ook in de herfst, de week na 12 november. Hierop is het stuk gebaseerd. Zijn fantasie was groot, hij kon smeugig vertellen en hij kon dit goed verwoorden. Ook schreef hij regelmatig over de historie van Groningen in de plaatselijke *Boetendiekster Bode*, was te horen op de RONO (Regionale Omroep Noord en Oost) en gaf interviews in het *Nieuwsblad van het Noorden*.

Verdere werken

Bij het Volksonderwijskoor was ook een kinderkoor dat jaarlijks een operette opvoerde en waarin enkele kinderen meezongen, zoals bij ‘Repelsteeltje’. Voor dit kinderkoor heeft hij zijn eerste stuk geschreven: ‘Juffer van de Menkembörg’. Daarna schreef hij in 1958 *Haarstvrijweek ien Boetendieks* voor het Volksonderwijskoor, gevolgd door ‘Brood aan Lucht’, dat gaat over een boerderijbrand. ‘Brood aan lucht’ betekent dat er voor aannemers, timmerlieden enz. weer werk aan de winkel was omdat een boerderij of huis was afgebrand.

‘t Blift n Diekster’ schreef hij in 1965. Dit was zijn laatste stuk. Dat gaat over het smokkelen van spriet, waarbij hij in de jaren twintig van de vorige eeuw nauw bij betrokken was. Zijn stukken werden zeer succesvol en vaak opgevoerd door onder meer het Volksonderwijskoor, toneelvereniging ‘Tot Aller Genoegen’ en de Grunneger Sproak. De laatste keer dat ‘t Blift n Diekster’ werd opgevoerd was in 1989.

Literatuur

G.A. Straat-Kammenga. *De memoires van Luitje Smit Hefswal, Roodeschool 1904-1975*. (Uithuizermeeden, 2014)

Adres van de auteur:

Gea Straat

Uithuizermeeden

E-mail: geastraat@planet.nl